

T.B.M.M.
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Grup Başkanlığı
26 Ocak 2024

Tarih :
Sayı : 435

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

18 yaşın altında çalışmak zorunda olan çocuklar ile MESEM'ler kapsamında çırak/stajyer olarak görülen çocukların iş kollarında denetimsizlik ve ihmaller nedeniyle yaşadıkları hak ihlallerinin araştırılarak bu ihlallerin ortadan kalması ve "çocuk işçiliği ile" etkin mücadele edebilmek için gereken politikaların ve çözümlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci, TBMM İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri uyarınca Meclis araştırması açılmasını saygılarımla arz ve teklif ederiz.

Av. Turan Taşkın ÖZER

İstanbul Milletvekili ..

ADI SOYADI	SEÇİM BÖLGESİ	İMZA
M. Savaş Terekli Diğ. Mv		Savaş
Burhan DÜZÜZ	Adana Mv	Burhan
İsmail DİNGER	Ankara Mv.	İsmail
Orhan Söner	Adana Mv	Orhan
Özgür Ceylan	Çanakkale Mv.	Özgür
Ömer Fethi Çinar	Kocaeli	Ömer
Mahmut Tanel	Sakarya	Mahmut
Eurim Karakoz	Aydın	Eurim
Hasan Ufuk ÇAKIR	Mersin	Hasan
İkbal Ağababa	Malatya Mv.	İkbal
ULAS KARASU	Sivas Mv	Ulas
Gizem ÖZCAN	Muğla Mv.	Gizem
Orhan Sabri	Bursa Mv	Orhan
Yunus Emre	İstanbul	Yunus
Tekin BİNGÖL	Ankara Mv	Tekin
Kadim Durmaz	Tokat Mv.	Kadim
Şeref ALPACI	Denizli Mv.	Şeref
TALİH ÖZCAN	DÜZCE Mv.	Talib
Murat BAKAN	İzmir Mv.	Murat

Gerekçe;

Türkiye’de kanuni düzenlemelerde “çocuk işçi” ve “genç işçi” olarak ikiye ayrılan 18 yaş altı çalışmak zorunda kalan çocuklarla ilgili sağlıklı veriler bulunmadığı gibi, sayıları da her geçen gün artmakta, yaşadıkları hak ihlalleri ağırlaşmaktadır.

Özellikle ağır iş kollarında çalışan çocukların sayısının, 4+4+4 eğitim sisteminin getirilmesi ve kesintisiz zorunlu eğitimin kaldırılması ile hızla artmış, Milli Eğitim Bakanlığı’nın çırak/stajyer olarak çalışmaları için öğrencileri haftada 1 gün okula 4 gün iş yerlerine gittikleri sisteme, Mesleki Eğitim Merkezlerine (MESEM) yönlendirilmesi de son dönemde çocuk iş cinayetlerini bir kere daha karşımıza çıkartmıştır.

Özensiz ve denetimsiz yürütülen MESEM’ler, vaat ettiği gibi öğrencilerin meslek öğrenmelerini, değil, aksine ağır koşullarda, hak ihlallerine maruz kalarak, uzun saatlerce çalıştırılmalarına ortam hazırlamıştır. Genç işsizliği bitirmemiş, işverene ücretsiz ara elaman bulma kurumu haline gelmiştir. Çırak ya da stajyer eğitimi değil ucuz iş gücü, çocuk emeği sömürüsü düzeni kurulmuştur.

Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre, Ocak 2024 itibariyle Türkiye genelinde MESEM’de 428 bin 938 örgün eğitime hakkı olan öğrenci bulunmaktadır. İstanbul’da ise 39 bin 67 öğrenci bu sisteme kayıtlıdır. Bu sayılara Ustalık Telafi Programı dahil değildir.

Çalışmak zorunda kalan çocuklarla ilgili bakanlıklar ve kurumlar sağlıklı veri tutmamaktadır. TÜİK’in son olarak 2019 yılında yaptığı ve 2020 yılında yayımladığı Çocuk İşgücü Anketi’ne göre; mülteci çocuklar ve çıraklar hariç en az 720 bin çocuk ücretli bir işte çalışmaktadır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının 2022 yılı faaliyet raporunda ise işçi sağlığı ve iş güvenliği yönünden denetim yapılan iş yerlerinde 15-17 ya aralığında ve “genç çalışan” statüsünde olan 619 bin çocuk tespit edilmiştir.

Öte yandan resmi rakamlar sadece kayıtlı çalıştırılan çocukları göstermektedir. Bu sayıya mülteciler, çıraklar ve kayıt dışı çalışan çocuklar da eklendiğinde Çocuk işçiliği alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarına göre çocuk işçi sayısı en az 2 milyondur. Özellikle yaz aylarında mevsimlik tarım işçiliği kolunda çalıştırılan 5-14 yaş aralığındaki çocuklarla birlikte bu sayı 5 milyonu bulmaktadır.

Sadece çalışan çocuk sayısı değil, çocukların iş yerlerinde uğradıkları hak ihlalleriyle ilgili de kamuoyuna sunulan veri ya da raporlama yoktur. Konu üzerinde çalışan STK’ların yaptığı çalışmalar, sistemdeki sorunlar ve ihlalleri ortaya çıkmaktadır. Örneğin, FİSA Çocuk Hakları Merkezi’nin Yaşam Hakkı Raporu’na göre 2022 yılında en az 81 çocuk iş cinayetlerinde yaşamını kaybetmiştir.

ve Güvenliği Meclisi'nin raporlarına göre ise 14 yaş altı  ocuk iş cinayetleri artmış durumdadır, çocuklar çalışmaya 4-8 yaş aralığında başlamaktadır.

Türkiye'de çalışan çocuklarla ilgili yasal mevzuatın  er evesi için farklı kanunlarda düzenlemeler bulunmaktadır.

Anayasa'nın 50'nci maddesi genel bir tanım yaparak "Kimse yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz. Küçükler, kadınlar ile ruhi ve bedeni yetersiz olanlar, çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar" der.

Bununla birlikte,

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nun 59'uncu maddesi zorunlu ilköğretim eğitimi kurumlarına devam etmeyen çocukların herhangi bir işyerinde ücretli veya ücretsiz çalışmasını yasaklamaktadır. İlköğretim kurumlarına devam ettiklerini belgeleyenler ise ders zamanları dışında kanunun uygun gördüğü işlerde çalışabilmektedir.

Çırak, kalfa ve ustaların eğitimi ile okullarda, yükseköğretim kurumlarında ve işletmelerde yapılacak mesleki eğitime ilişkin esasları düzenleyen **3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'nun** 10'uncu maddesinde çırak olabilmek için en az ortaokul veya imam hatip ortaokulu, Kanunun 11'inci maddesinde ise aday çırak ve çırağın  ğrenci statüsünde olduğu, öğrencilik haklarından yararlandığı ve bu kişilerin iş yerinde çalışan işçi sayısına d hil edilmeyeceği hüküm altına alınmıştır.

Türkiye'nin  ocuk alanında ilk ve tek kanunu olan **5395 sayılı  ocuk Koruma Kanunu'nun** amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Bu kanunda  ocuk "daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmamış kişi" olarak tanımlanır.

2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun 12'nci maddesiyle, eğlence, oyun, i ki ve benzeri amaçlı umuma açık ve açılması izne bağlı yerlerde 18 yaşından küçüklerin çalıştırılmayacağı belirlenmiştir.

1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu 69'uncu maddesine göre sanayiye ait işlerde 18 yaşını tamamlamamış erkek çocuklarla yaş farkı olmaksızın kadınların gece çalıştırılmaları yasaktır. 173. maddeye göre 12 yaşını tamamlamamış bütün çocukların fabrika ve imalathane gibi her türlü sanat ve maden işlerinde ve amele- çırak olarak bulundurulmaları yasaklanmıştır. 16 yaşını tamamlamamış çocuklar en fazla sekiz saat çalıştırılabilirler. 176. maddeye göre bar, dans salonu, kahve, gazino ve hamamlarda 18 yaşını tamamlamamış çocukların çalıştırılması yasaktır.

Temel olarak alıştırma yaşı ve çocukları alıştırma yasağı, 4857 sayılı **İş Kanunu'nun** 71. maddesiyle düzenlenmektedir. İş Kanunu ocukların çalışma yaşını 15 olarak belirlemiş, fakat hafif işlerde bu yaşın 14'e kadar indirilebileceğini de ek olarak belirtmiştir.

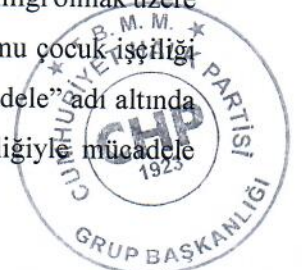
"On beş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak, on dört yaşını doldurmuş ve zorunlu ilköğretim ağıını tamamlamış olan çocuklar; bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişimlerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler. On dört yaşını doldurmamış çocuklar ise bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişimlerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinde yazılı sözleşme yapmak ve her bir faaliyet için ayrı izin almak şartıyla çalıştırılabilirler. ocuk ve genç işçilerin işe yerleştirilmelerinde ve alıştırılabilecekleri işlerde güvenlik, sağlık, bedensel, zihinsel ve psikolojik gelişmeleri, kişisel yakınlık ve yetenekleri dikkate alınır. Çocuğun gördüğü iş onun okula gitmesine, mesleki eğitiminin devamına engel olamaz, onun derslerini düzenli bir şekilde izlemesine zarar veremez. Onsekiz yaşını doldurmamış ocuk ve genç işçiler bakımından yasak olan işler ile onbeş yaşını tamamlamış, ancak on sekiz yaşını tamamlamamış genç işçilerin çalışmasına izin verilecek işler, ondört yaşını doldurmuş ve zorunlu ilköğretim ağıını tamamlamış çocukların alıştırılabilecekleri hafif işler, on altı yaşını doldurmuş fakat onsekiz yaşını bitirmemiş genç işçilerin hangi çeşit işlerde alıştırılabilecekleri ve çalışma koşulları çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından altı ay içinde çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir."

ocuk ve Genç İşçilerin alıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, İş Kanunu maddesine atıfla ocuk ve gençlerin çalıştırılma şekilleri, koşulları, usul ve esasları yönetmelikle belirlenmektedir. Yönetmeliğin amacı "ocuk ve genç işçilerin sağlık ve güvenliklerini, fiziksel, zihinsel, ahlaki ve sosyal gelişmelerini veya öğrenimlerini tehlikeye atmadan çalışma şekillerinin esaslarını belirlemek ve ekonomik istismarlarını önlemektir" olarak belirtilmiştir.

Yönetmelikte aynı zamanda "ocuk işçi" ve "genç işçi" tanımları yapılmaktadır. Buna göre 15 yaşını tamamlamış ancak 18 yaşını tamamlamamış kişi "genç işçiyi", 14 yaşını bitirmiş, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimini tamamlamış kişi "ocuk işçiyi" temsil etmektedir.

Görüldüğü üzere ocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasında etkin bir mevzuat tek başına yeterli değildir. Ancak mevzuatın uygulanabilmesi, denetimde geçmektedir. Denetim eksikliği ise ülkemizin her alanda sorunu olduğu gibi bu alanda da karşımıza çıkmakta ve kanunların uygulanmamasının başında gelmektedir.

Başta alışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olmak üzere Mill Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı gibi pek çok devlet kurumu ocuk işçiliği ile ilgili çalışmalar yapmakta, çeşitli projeler ve programlarla "ocuk işçiliği ile mücadele" adı altında faaliyetler yürütmektedir. Hatta alışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ocuk işçiliğiyle mücadele

etmek ve çocuk işçiliğini durdurmak için 2017 -2023 yılları için “Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı” hazırlamış ve 2018 yılını “Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Yılı” ilan etmiştir. Bakanlık, Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı kapsamında 18 strateji ve 106 faaliyete yer verirken, çocuk işçiliğinin nedenleri arasında “çocuk işgücüne yönelik işveren talebi” olduğunu belirtmiştir. Hükümet yedi yıl boyunca buna ilişkin önlem almak yerine çocukları MESEM'lere yönlendirerek ve organize sanayi bölgelerinde meslek liseleri açmaya devam ederek işveren talebiyle uyumlu bir şekilde tutum almıştır.

Öte yandan yine bakanlığın 2024-2028 Stratejik Planı'nda “çocuk işçilikle mücadele” hedefi yer almış, ancak MESEM'lerdeki sorunlarla ilgili ise tek bir tespit ya da çözüm için politika üretilmemiştir.

Bakanlıkların birbirinden bağımsız ürettiği stratejik planlar, telafisi güç bir düzensizliği, giderek artan ihlalleri ve can kayıplarını beraberinde getirmektedir.

Son olarak İstanbul'da MESEM öğrencisi 14 yaşındaki Arda Tonbul, staj yaptığı demir çelik fabrikasında hayatını kaybetmiştir. Saç bükme makinesine kafası sıkışarak hayatını kaybeden Tonbul'un ölümünde ortaya çıkan ihmaller bütünü, çocuk işçiliği alanının denetimsiz ve tehlikeli olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur.

Tüm bunlar göz önüne alındığında, 18 yaşın altında çalışmak zorunda olan çocuklar ile MESEM'ler kapsamında çırak/stajyer olarak görülen çocukların iş kollarında denetimsizlik ve ihmaller nedeniyle yaşadıkları hak ihlallerinin araştırılarak bu ihlallerin ortadan kalması ve “çocuk işçiliği ile” etkin mücadele edebilmek için gereken politikaların ve çözümlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci, TBMM İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri uyarınca Meclis araştırması açılmasını saygılarımla arz ve teklif ederiz.

Özet:

Türkiye’de kanuni düzenlemelerde “çocuk işçi” ve “genç işçi” olarak ikiye ayrılan 18 yaş altı çalışmak zorunda kalan çocuklarla ilgili sağlıklı veriler bulunmadığı gibi, sayıları da her geçen gün artmakta, yaşadıkları hak ihlalleri ağırlaşmaktadır.

Özellikle ağır iş kollarında çalışan çocukların sayısının, 4+4+4 eğitim sisteminin getirilmesi ve kesintisiz zorunlu eğitimin kaldırılması ile hızla artmış, Milli Eğitim Bakanlığı’nın çırak/stajyer olarak çalışmaları için öğrencileri haftada 1 gün okula 4 gün iş yerlerine gittikleri sisteme, Mesleki Eğitim Merkezlerine (MESEM) yönlendirilmesi de son dönemde çocuk iş cinayetlerini bir kere daha karşımıza çıkartmıştır.

Özensiz ve denetimsiz yürütülen MESEM’ler, vaat ettiği gibi öğrencilerin meslek öğrenmelerini, değil, aksine ağır koşullarda, hak ihlallerine maruz kalarak, uzun saatlerce çalıştırılmalarına ortam hazırlamıştır. Genç işsizliği bitirmemiş, işverene ücretsiz ara elaman bulma kurumu haline gelmiştir. Çırak ya da stajyer eğitimi değil ucuz iş gücü, çocuk emeği sömürüsü düzeni kurulmuştur.

Türkiye’de çalışan çocuklarla ilgili yasal mevzuatın çerçevesi için farklı kanunlarda düzenlemeler bulunmaktadır. Çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasında etkin bir mevzuat tek başına yeterli değildir. Ancak mevzuatın uygulanabilmesi, denetimde geçmektedir. Denetim eksikliği ise ülkemizin her alanda sorunu olduğu gibi bu alanda da karşımıza çıkmakta ve kanunların uygulanmamasının başında gelmektedir.

Başta Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı gibi pek çok devlet kurumu çocuk işçiliği ile ilgili çalışmalar yapmakta, çeşitli projeler ve programlarla “çocuk işçiliği ile mücadele” adı altında faaliyetler yürütmektedir. Ancak MESEM’lerdeki sorunlarla ilgili ise tek bir tespit ya da çözüm için politika üretilmemiştir.

Bakanlıkların birbirinden bağımsız ürettiği stratejik planlar, telafisi güç bir düzensizliği, giderek artan ihlalleri ve can kayıplarını beraberinde getirmektedir.

Tüm bunlar göz önüne alındığında, 18 yaşın altında çalışmak zorunda olan çocuklar ile MESEM’ler kapsamında çırak/stajyer olarak görülen çocukların iş kollarında denetimsizlik ve ihmaller nedeniyle yaşadıkları hak ihlallerinin araştırılarak bu ihlallerin ortadan kalması ve “çocuk işçiliği ile” etkin mücadele edebilmek için gereken politikaların ve çözümlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa’nın 98’inci, TBMM İçtüzüğü’nün 104’üncü ve 105’inci maddeleri uyarınca Meclis araştırması açılmasını saygılarımla arz ve teklif ederiz.